

Gedeputeerde en Provinciale Staten van Zuid-Holland
Postbus 90602
2509 LP Den Haag

Ruimte voor innovatie

Datum : 4 november 2014
Onderwerp : **PAL-brief en essay n.a.v. werkbezoek aan proeftuin Texel**
Ons kenmerk : PAL 2014/030
Aantal pagina's : 17: 3 (Brief) + 14 (Essay)

Geachte leden van GS en PS,

Naar aanleiding van ons werkbezoek van 20 juni aan de innovatieve proeftuin Texel, waar wij ons van een aantal beloftevolle innovaties op de hoogte hebben gesteld, komen wij in deze brief samengevat tot vijf aanbevelingen, die in bijgaand essay zijn beschreven.

Texel vormt en profileert zich op diverse gebieden als een proeftuin voor duurzaamheid en innovatie. Het gaat om ontwikkelingen die vaak ook voor Zuid-Holland relevant en perspectiefrijk zijn. Dit geldt o.a. voor het **landschap** (keuze voor kwaliteit en ontwikkeling tot 'slow region'), **landbouw en water** (o.a. streekproducten, zilte en aquateelt) en **energie** (doel: volledig duurzaam in 2020).

Veel van die innovaties ontstaan door slimme en nuchtere ondernemers die kansen zien om met het leveren van producten en diensten met kwaliteit en identiteit geld te verdienen (Profit). Zij streven daarbij ook vaak naar het versterken van de sociale samenhang (People) en fysieke leefomgevingskwaliteit (Planet).

Samenvatting

1. Ruimte voor innovatie

Uit de gesprekken met diverse ondernemers op Texel leerden wij dat zij vooral behoefte hebben aan meer experimenteerruimte en het wegnemen van belemmerende regels om te innoveren. Doe dit als provincie(s) vooral door koplopers en vernieuwers de ruimte te geven en ondersteunen.

Bron: [Beeldverslag PAL-werkbezoek](#)

Bevorder als provincie(s) ook innovatief ruimtegebruik, door meer ruimte te bieden aan nieuwe functies, transformatie en functiecombinaties die door innovatieve marktpartijen, overheden en maatschappelijke partners kan worden benut. Dit is in Zuid-Holland vanuit maatschappelijke oogpunt niet alleen gewenst om de vitaliteit van het buitengebied te versterken, maar ook om de grootschalige leegstand aan kantoren, bedrijventerreinen en agrarische gebouwen tegen te gaan en de gewenste stedelijke verdichting en intensivering mogelijk te maken. Daarnaast helpt dit ook om ons erfgoed en landschap te behouden en (re)vitaliseren.

2. Ruimte: kies voor aantrekkelijke landschappen met identiteit

Texel toont dat het consequent kiezen voor behoud en versterking van landschappelijke kwaliteit vanuit een lange termijn visie waaraan gedurende meerdere decennia wordt vastgehouden werkt. Werk hier in Zuid-Holland gebiedsgericht aan, zowel vanuit het directe belang voor de recreatieve sector, als voor het bieden van een aantrekkelijke woon- en leefomgeving voor onze inwoners en vestigingsklimaat voor ondernemers. De gebiedsprofielen vormen een vruchtbare basis voor het samen met gebiedspartners ontwikkelen van gebiedsvisies. Werk die visies verder uit in gebiedsprogramma's waarin ook de financiering is opgenomen.

Bron: [Beeldverslag PAL-werkbezoek](#)

3. Water en landbouw: kies voor adaptieve en robuuste maatregelen

Texel toont goede voorbeelden van adaptieve teelten, bouwen met de natuur en van zachtere en meer geleidelijke overgangen tussen water en land en tussen zoet en zout. Dit is niet alleen gunstig voor de natuur, maar biedt ook kansen voor adaptieve landbouw, recreatie en toerisme en voor water en wonen in een aantrekkelijke omgeving. Dit is met name relevant voor onze Delta en kust en voor verziltingsgevoelige gronden daarbuiten.

Bron: [Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier](#)

Bron: [Beeldverslag PAL-werkbezoek](#)

4. Energie: werk aan het energielandschap van de toekomst

Hierbij gaat het zowel om het ruimtelijk mogelijk maken als om het stimuleren van de ontwikkeling van een aantrekkelijk en vitaal energielandschap, dat door de inbreng van gebiedspartijen kan rekenen op een breed maatschappelijk draagvlak. TexelEnergie leert ons dat verduurzaming van de energievoorziening en decentrale opwekking niet alleen een technologische kwestie is, maar ook organisatorisch veel voeten in de aarde heeft. Van wat daar is geleerd en ontwikkeld profiteren nu andere energiecoöperaties in Nederland.

Bron: [De Architect](#)

5. Gebiedsaanpak: kies voor klein en flexibel

Texel toont dat een lange termijn en op kwaliteit gerichte gebiedsvisie waar stap voor stap invulling aan wordt gegeven werkt. Bied experimenteerruimte om vernieuwing mogelijk te maken. Kies bij de realisatie bij voorkeur voor kleine, snelle en eenvoudige stappen ter wille van de wendbaarheid en kwaliteit van het provinciaal beleid, ter versnelling van de gebiedsontwikkeling en ter vergroting van de lokale en regionale inzet en steun hiervoor van gebiedspartijen.

De Provinciale Adviescommissie Leefomgevingskwaliteit van Zuid-Holland,

Jan (J.J.) Helder

W.G.

Voorzitter

Jos (J.M.) Brouwer

W.G.

Secretaris

Essay PAL-werkbezoek proeftuin Texel

Inleiding

Om de brief met aanbevelingen beknopt te houden worden in dit essay de aanbevelingen nader toegelicht en onderbouwd.

Innovatie centraal

Centraal thema bij dit werkbezoek is de verkenning van innovaties die de kwaliteit van de fysieke leefomgeving en bij voorkeur ook het welzijn en de welvaart versterken (dus met profijt voor People, Planet en Profit). Zie voor meer informatie over dit werkbezoek het [Beeldverslag](#), het [Programma](#) en de uitgebreide [Toelichting](#) hierop.

Innovatie door samenwerking

Veel van de in deze brief en dit essay beschreven innovaties worden mede ontwikkeld met middelen uit het Waddenfonds en van de EU, het Rijk, de provincie en het waterschap. Voor goede plannen blijkt met de nodige creativiteit, wilskracht en doorzettingsvermogen publieke en private financiering te vinden. Zowel voor Texel als Zuid-Holland geldt dat innovaties nodig zijn om de kansen die er zijn om leefomgeving, welzijn en welvaart te versterken te benutten.

Benutten economische kansen

Hoewel de Texelse economie op dit moment voor ca. 80% afhankelijk is van recreatie en toerisme, ontbreken de opleidingen hiervoor op dit eiland en in de directe omgeving. Hier ligt voor Texel een kans die zij ook zelf zien en graag willen benutten. Het werkbezoek leert ons dat ook slim omgaan met verzilting kansen biedt.

Beleidsinzet Texel

Hoewel Texel een innovatieve en kennisintensieve proeftuin wil worden en een aantrekkelijke woonomgeving biedt aan kenniswerkers (Amsterdam en Schiphol zijn niet heel ver weg), zijn die nog beperkt op dit eiland aanwezig en hebben deze sectoren nog slechts een beperkt aandeel in de Texelse economie. De kansen die hiervoor zijn worden op Texel nog niet ten volle benut. Ter invulling van deze kansen heeft de gemeente Texel in haar [Beleid](#) o.a. de volgende speerpunten geformuleerd:

- Texel ontwikkelen tot proeftuin (voor onderzoeksinstituten) op het gebied van energie, zilte landbouw, zeeteelt en mariene technologie.
- Opleidingsmogelijkheden ontwikkelen op het vlak van recreatie en toerisme;
- Regeldruk voor alle sectoren verminderen.

Bron: [Beeldverslag PAL-werkbezoek](#)

1. Ruimte voor innovatie

Waar Texel zich wil profileren als innovatieve proeftuin, pleiten wij ook in Zuid-Holland voor meer experimenteerruimte om innovatie te bevorderen. De ondernemers die wij op Texel spraken gaven aan dat door de diverse overheden door onnodige regeldruk maatschappelijk gewenste innovaties nogal eens in de weg staan. Bied als provincie(s) meer ruimte aan innovatief ondernemerschap en aan innovatie door en samen met maatschappelijke partners en overheden. Geslaagde innovaties vormen vooral de vrucht van een succesvolle samenwerking van innovatieve ondernemers, kennisinstellingen en overheden. Ondersteun en geef dus de ruimte aan koplopers en vernieuwers.

Bron: [Beeldverslag PAL-werkbezoek](#)

Bevorder ook innovatief ruimtegebruik, zoals het ruimte bieden aan nieuwe functies, transformatie en functiecombinaties. Dit is in Zuid-Holland vanuit maatschappelijke oogpunt niet alleen gewenst om het buitengebied te vitaliseren, maar met name om de grootschalige leegstand aan kantoren, bedrijventerreinen en agrarische gebouwen tegen te gaan en de gewenste stedelijke verdichting en intensivering mogelijk te maken. Daarnaast helpt dit om ons erfgoed te behouden en revitaliseren.

Het gaat daarbij niet alleen om technologische maar ook om organisatorische innovatie (nieuwe samenwerkingsverbanden). De succesvolle innovaties op Texel komen mede voort uit een goede samenwerking tussen ondernemers, kennisinstellingen en overheden.

Verder gaat het ook om het bieden van de juiste juridische en bestuurlijke context om innovaties te bevorderen. Daarbij hoort het wegnemen van onnodige provinciale regels.

Bron: [Beeldverslag PAL-werkbezoek](#)

2. Ruimte: kies voor een aantrekkelijk landschap met identiteit

Om **de toeristen van de toekomst te binden en te boeien** zal Zuid-Holland net als Texel (ook) in de toekomst ruimte dienen te bieden aan een aantrekkelijk, karakteristiek en toegankelijk landschap.

Volgens VVV-directeur van Texel Wouter de Waal draait het daarbij voor Texel nu en in de toekomst met name om de combinatie van strand, natuur en landschap: dit biedt de bezoeker een aantrekkelijk decor om in te wandelen en fietsen en om als familie samen te zijn. Volgens de [Kwaliteitsmonitor fietsregio's 2013](#) is Texel de aantrekkelijkste fietsregio van Nederland (als enige 5 op 5 sterren). Om de recreatieve toegankelijkheid van de natuur op Texel te versterken zijn de duingebieden op grote schaal opengesteld voor recreatie (zie de [Natuurbegrenzingenkaart Texel](#)).

Bron: [Beeldverslag PAL-werkbezoek](#)

Zuid-Holland is weliswaar veel dichter bevolkt en heeft een minder open en gaaf landschap, maar ook een grote variatie aan landschappen (waaronder ook zee, strand, duin, bollen, weides en akkers). Als extra troef beschikt Zuid-Holland over diverse aantrekkelijke steden met een fraaie binnenstad met de nodige cultuur en andere stedelijke voorzieningen

Voor Zuid-Holland is het niet alleen de opgave om toeristen gedurende hun vakantie maar ook (net als op Texel) om de **kenniswerkers van de toekomst** bij voorkeur gedurende vele arbeidsproductieve jaren van hun leven **te binden en te boeien**.

Bron: [Groene Hart](#)

Kies consequent voor kwaliteit / de aanhouder wint...

Op Texel geldt al decennia een grens aan het aantal toeristische bedden (43.000) en is reeds rond 1980 de **omslag** gemaakt **van kwantiteit** (massatoerisme) **naar kwaliteit en identiteit** (gericht op het bieden van meerwaarde, eigenheid en authenticiteit). Die grens is bepaald door de recreatiedruk die de natuur van Texel aan kan om te herstellen van de zomerse drukte.

Texel ontvangt jaarlijks een miljoen toeristen en de economie van dit eiland draait voor ca. 80% op toerisme. De toegenomen toeristische inkomsten en ruimtelijke kwaliteit zijn geen toeval, maar het gevolg van jarenlang consistent beleid gericht op landschappelijke en toeristische kwaliteit, rekening houdend met de ontstaansgeschiedenis en de cultuurhistorische waarden van het eiland. Net als Texel ontwikkelt ook [Midden-Delfland](#) zich tot een 'slow region'.

Bron: [Beeldverslag PAL-werkbezoek](#)

Landschapsarchitect Pepijn Godefroy laat in zijn [Beeldenpresentatie](#) op aantrekkelijke wijze zien welke identiteit en ruimtelijke kwaliteit Texel nu heeft en hoe die verder kan worden versterkt. De kwaliteit van Texel zit ook in het ontwikkelen en aanbieden van **streekproducten** die bezoekers de ruimte bieden om Texel (ook culinair) te **beleven** en waarvoor zij bereid zijn hiervoor (aanzienlijk) meer te betalen. Texel heeft ook een eigen keurmerk hiervoor: [Echt Texels product](#). Het gaat daarbij o.a. om wol, zuivel (o.a. kaas en ijs), fruit, vlees, vis en bier en diverse 'zilte' producten. Het bieden van meerwaarde is voor de Texelse landbouw noodzakelijk, want door de hogere transportkosten om grondstoffen naar en producten van dit eiland te brengen kan er alleen geconcentreerd worden op kwaliteit en onderscheidende exclusiviteit.

Bron: [Beeldverslag PAL-werkbezoek](#)

Met name onze kuststreek en delta kunnen vanuit toeristisch oogpunt veel van Texel leren, want dit potentieel wordt in Zuid-Holland nog niet ten volle benut, wat o.a. te zien is aan de beperkte bezoekersaantallen en de beperkte bijdrage aan de regionale en lokale economie. De gemeente Midden-Delfland profileert zich inmiddels als **slow region** en ook gemeenten langs de kust o.a. (Noordwijk en Wassenaar), in het Groene Hart (o.a. in de Alblasserwaard en Krimpenerwaard) en op de eilanden (o.a. Albrandswaard en in de Hoeksche Waard) zijn zich steeds meer bewust van en zetten zich samen met de provincie actief in op het versterken van hun recreatieve, landschappelijke en groene kwaliteiten: **het groene goud**.

Bron: [Groene Hart](#)

Zuid-Holland heeft net als Texel de recreatieve relatie met de zee. Daarnaast hebben ook onze binnenwateren de waterrecreant het nodige te bieden: **het blauwe goud**. Zo heeft Zuid-Holland het grootste [sloepennetwerk](#) ter wereld, maar weet vrijwel niemand dit. Waar de VVV van Texel haar marketing goed op orde heeft, geldt dit voor de marketing van recreatie en toerisme van (de gebieden in) Zuid-Holland veel minder.

Bron: [Groene Hart](#)

De provinciale ruimtelijke, groen-, water- en erfgoedvisies bieden aan het behoud en versterken hiervan reeds aandacht en in de ontwerpvisie Ruimte en Mobiliteit komen deze visies ook al deels samen.

3. Water: kies voor adaptieve en robuuste maatregelen

Op watergebied vormt Texel een proeftuin: vanuit het waterschap (Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier) vertelde bestuurder Arie Lap ons dat relatief veel publieke middelen voor dit eiland beschikbaar waren en zijn, o.a. in het kader van het Deltaprogramma voor maatregelen ter versterking van waterveiligheid en -kwaliteit en de zoetwatervoorziening (zie daarvoor bijlage [A8 over het waddengebied](#) van dit programma). Texel is het enige Waddeneiland met een agrarische sector van betekenis, waarbij deze qua zoetwater geheel zelfvoorzienend is. Net als op Texel speelt verzilting ook in delen van Zuid-Holland een grote rol. Zo zijn er nu reeds grote hoeveelheden zoet water nodig voor de doorspoeling van onze (vooral diepe polders met zout kwel) en vormt de toekomstige zoetwatervoorziening van (vooral het westelijk deel van) onze Zuidwestelijke Delta een opgave.

Bron: [Beeldverslag PAL-werkbezoek](#)

Met ruimte voor bouwen met de natuur...

Voor de waterveiligheid geldt zowel voor Texel als Zuid-Holland dat dit conform het adagium 'bouwen met de natuur' vooral via zandige kustversterking zal worden gerealiseerd. Het komende grote project voor Texel is de Waddendijk, die aan de Waddenzijde via zandige kustversterking zal worden versterkt.

Bron: [Den Haag](#) (zandmotor)

Met ruimte voor adaptieve teelten...

Een voor de hand liggende strategie bij zoetwaterschaarste om met verzilting om te gaan is om gewassen onder zilttere omstandigheden te telen. Marc van Rijsselberghe van [ZiltProefbedrijf](#) Tested on Texel liet zien dat hier grote kansen liggen. Zonder veredeling van gewassen, maar door selectie van de meest zouttolerante bestaande rassen ('survival of the fittest'), weet dit bedrijf in zeer korte tijd resultaten te boeken die op grond van de bestaande wetenschappelijke inzichten onmogelijk leken.

Bron: [Beeldverslag PAL-werkbezoek](#)

Door daar te gaan waar anderen nooit zijn geweest worden doorbraken bereikt die grote gevolgen kunnen hebben voor de omgang met zout water over de gehele wereld: verzilte landbouwgebieden waarop conventionele commerciële landbouw niet meer mogelijk was beleven in de toekomst mogelijk een revival, met ook belangrijke impact op het wereldvoedselvraagstuk. Het besef dat wereldwijd slechts een heel klein percentage ([ca. 0,26%](#)) van de watervoorraad bestaat uit te benutten zoet water is nog beperkt aanwezig. Mede door voortgaande mondiale groei van onze bevolking en welvaart die het toenemend watergebruik mede stuwten en mogelijk ook door klimaatverandering vormt zoetwaterschaarste mondiaal gezien een toenemend probleem.

Bron: [Beeldverslag PAL-werkbezoek](#)

Dit proefbedrijf is op een locatie (Den Hoorn) op Texel met veel zoute kwel. Door zoet en zout water te mengen en het zoutgehalte goed te monitoren wordt voor diverse gewassen de volledige reeks van zouttoleranties bepaald, waaronder voor 30 aardappelrassen. Zie voor meer informatie o.a. de [Video](#) van dit proefbedrijf (3:31) en de video [Creatief omgaan met verzilting](#).

Bron: [Beeldverslag PAL-werkbezoek](#)

Dit onderzoek heeft o.a. geresulteerd in aardappelen die onder zilttere omstandigheden kunnen worden geteeld en een (culinaire) meerwaarde hebben in de markt. Het mes snijdt hier aan twee kanten: meer marktinkomsten en minder (veelal vooral publieke) uitgaven aan de zoetwatervoorziening. De aardappel heeft vorig jaar de eerste mondiale [Climate Adaptation Business Challenge](#) gewonnen. Vooral vanuit het buitenland o.a Midden Oosten is belangstelling voor deze teelt en producten. Volgens staatssecretaris Dijkzema gaat het mogelijk om een [Exportkanjer](#)

Bron: [NIOZ](#)

Als zilte teelten op grotere schaal een commercieel succes blijken dan zijn er in de toekomst wellicht minder publieke middelen nodig om de landbouw (o.a. in de Zuidwestelijke Delta) van voldoende zoetwater van hoge kwaliteit te voorzien en zijn er ook meer mogelijkheden voor het ontwikkelen van natuur die profiteert (van een reeks aan gradaties) van zilte condities.

Zilte teelten bieden ook goede exportmogelijkheden, vooral voor gebieden in de wereld waar de verzilting ernstiger is en het waterbeheer minder goed op orde.

Met ruimte voor zoetwateropslag...

Een andere strategie om met zoetwaterschaarste om te gaan is het opslaan van regenwater om dit te benutten in tijden van droogte.

Bollenteler Hans Smit Texel bood ons met zijn [Proef zoetwaterberging](#) inzicht in hoe via de aanleg van een zoetwatervoorraad onder relatief zilte omstandigheden (waar bollen doorgaans gevoelig voor zijn) droge perioden toch goed kunnen worden overbrugd. Met deze proef wil de provincie Noord-Holland de droogte- en verziltingschade tijdens droge periode beperken en de bewustwording bij agrariërs over zelfvoorzienendheid vergroten.

Bron: [Beeldverslag PAL-werkbezoek](#)

Aan het werken met een zoetwaterbassin zitten in praktijk nog wel de nodige haken en ogen: het verkrijgen van de benodigde vergunningen vergde veel tijd, vergt aanzienlijke investeringen en gaat ten koste van het areaal waarop geteeld kan worden. Het valt dan ook te bezien of dit systeem economisch levensvatbaar is. Wij begrepen wel dat bij verdere doorontwikkeling de kosten voor met name de pompen nog kunnen dalen en dat dit bassin mogelijk ook inkomsten op kan leveren in de vorm van visteelt en / of aquacultuur. Bij aquacultuur vermindert ook de verdamping, waardoor langere periodes van droogte kunnen worden overbrugd. Afdekking van dit bassin kan eveneens de verdamping en het uitwaaien van water uit dit bassin beperken, maar brengt uiteraard ook weer kosten met zich mee. Deze proef is met name relevant voor de bollen- en boomteelt in Zuid-Holland, maar ook voor andere gewassen die verziltingsgevoelig zijn (waaronder ook diverse gewassen op de Zuid-Hollandse eilanden).

Bron: [Beeldverslag PAL-werkbezoek](#)

Met ruimte voor zeeteelt / aquateelt

Naast adaptieve teelten bieden mogelijk ook volledig zilte teelten perspectief. Zoals bijvoorbeeld wordt onderzocht bij zeewiercentrum bij het NIOZ op Texel, zie ['Zeewierkwekerij in Noordzee zal vlucht nemen'](#).

Bron: [Duurzaam nieuws](#) (zeewier)

Behalve het NIOZ ziet ook Marc van Rijsselberghe van Tested on Texel commerciële kansen voor aquateelt en wel het kweken van kokkels op een tegen de dijk gelegen areaal (met een opbrengst per ha die een veelvoud zou kunnen zijn van vigerende 'droge' landbouw).

Bron: [Omroep Zeeland](#) (kokkels)

4. Energie: werk aan het energielandschap van de toekomst

Bron: [De architect](#)

TexelEnergie leert ons dat verduurzaming van de energievoorziening en decentrale opwekking niet alleen een technologische kwestie is, maar ook organisatorisch veel voeten in de aarde heeft. Van wat daar door deze duurzame voorloper is geleerd en ontwikkeld profiteren nu andere energiecoöperaties in Nederland. Dit geldt met name voor de software die zij hebben ontwikkeld om de energieopwekking en het energiegebruik te meten en verrekenen.

Bij het ontwikkelen van het energielandschap van de toekomst gaat het zowel om het ruimtelijk mogelijk maken hiervan als om het stimuleren van de ontwikkeling van een aantrekkelijk en vitaal energielandschap dat kan rekenen op een breed maatschappelijk draagvlak. Het gaat dan dus bij voorkeur om een aantrekkelijk energielandschap met identiteit (zie aanbeveling 1). In een aantrekkelijk energielandschap zijn dus ook de windturbines en zonnepanelen goed ingepast. Dit roept de vraag op of burgers nu en in de toekomst in een landschap als hierboven is afgebeeld ook zouden willen recreëren.

Op Texel wordt vigerend provinciaal ruimtelijk beleid van Noord-Holland, zoals neergelegd in de vigerende provinciale [Structuurvisie](#), vooral gezien als belemmerend. Want waar deze gemeente in haar [Energievisie](#) de ambitie heeft om in 2020 volledig duurzaam te zijn op energiegebied en coöperatie [TexelEnergie](#) daar o.a. met een [Smart grid](#) ook invulling aan wil geven, worden zij daarin gefrustreerd.

Bron: [Beeldverslag PAL-werkbezoek](#)

Zo zijn op Texel aanleg van windturbines en zonnevelden niet toegestaan. Want voor windturbines op land geldt buiten de Wieringermeer een algeheel provinciaal verbod, terwijl vijf grote windturbines kunnen voorzien in het volledige stroomgebruik van dit eiland. Zonnevelden worden door deze provincie gezien als ongewenste verstedelijking. Dit geldt ook bij dubbel ruimtegebruik (dus combinaties van landbouw en opwekking van zonnestroom) en ook als die zonnevelden desgewenst eenvoudig zijn op te ruimen of te verplaatsen, waarbij het feitelijk gaat om tijdelijk ruimtegebruik.

Zowel voor die zonnevelden als windturbines geldt dat die er niet staan voor de eeuwigheid: deze installaties zijn slechts enkele decennia operationeel. Bij duurzame energie gaat de technologische ontwikkeling dermate snel dat de huidige installaties naar verwachting over enkele decennia economisch en technologisch achterhaald zullen zijn. In ons energieadvies van vorig jaar [Ruimte voor energiebesparing en -transitie](#) meldden wij reeds dat volgens het Internationale Energie Agentschap (IEA) er op het vlak van duurzame energie sprake is van een snelle technologische ontwikkeling.

Voor Noord-Holland geldt dat deze provincie zich in haar ruimtelijk en energiebeleid nog in hoge mate moet transformeren **van hindermacht tot ontwikkelkracht**.

Behalve bij zon en wind blijkt het voor TexelEnergie in praktijk ook lastig om snel vergunningen te krijgen voor het opwekken van duurzame energie in de vorm van biomassa, zoals voor (mini) biovergistingsinstallaties voor het verwerken van reststromen aan biomassa die nu voor veel geld moeten worden afgevoerd en verwerkt.

Voor Zuid-Holland gelden voor de opwekking van zonnestroom via zonnevelden vergelijkbare bezwaren: de [concept VRM](#) (p. 75) meldt dat hiervoor 'een terughoudende benadering in die open ruimte op zijn plaats is', waar ze in Noord-Holland niet zijn toegestaan omdat ze worden gezien als ongewenste verstedelijking.

In het kader van de Internationale Architectuurbiënnale Rotterdam (IABR) [Planet Texel](#) toont voormalig Rijksadviseur voor het landschap Dirk Sijmons in zijn [Presentatie](#) o.a. hoe het energielandschap en consumptielandschap van de toekomst er op Texel uit kan zien, waarbij landschapsontwikkeling samengaat met economische en technologische ontwikkeling. Kernwoorden zijn opschaling (vooral van de landbouw) en verburgerlijking van het landschap, waarbij recreatie en wonen steeds belangrijker worden. Het landschap van de toekomst is in zijn ogen een nieuw luthof van economie, ecologie en esthetiek (conform de drie kwaliteiten van Vitruvius: commoditas, firmitas en venustas). Hij voorziet en **pleit voor pluriformiteit**, waarbij er tegelijkertijd sprake is van schaalvergroting (landbouw), verbreding (van de landbouw en het landschap met o.a. natuur, water, recreatie en zorg) en kennisintensivering (**de toekomst is slim en schoon**), waarbij deze ontwikkelingen op elkaar inwerken en bij slim ondernemerschap en beleid elkaar versterken. In de woorden van de Texelse wethouder Toerisme, Duurzaamheid en Ruimte Eric Hercules staat **TEXEL voor Toerisme en Economie X Ecologie en Landschap**. Hierbij zijn economie en ecologie in balans en is er ook sociale cohesie. Het bij de Texelaars sterk aanwezige 'eilandgevoel' illustreert die cohesie.

Bron: [Screenbook](#)

5. Gebiedsaanpak: kies voor klein en flexibel

Werk vanuit een lange termijn gebiedsvisie

Texel toont dat het vanuit een lange termijn en op kwaliteit gerichte gebiedsvisie waar stap voor stap invulling aan wordt gegeven werkt. Evalueer periodiek de doorlopen stappen en leer hiervan voor de vervolgstappen en om die lange termijn visie te herijken: die visie vormt immers geen 'fixed' maar een 'moving' target: een doel dat op grond van de opgedane ervaringen en voortschrijdende inzichten telkens opnieuw aangepast zal worden.

Bron: [Zuid-Holland](#)

Kies bij de invulling van die visie voor kleine stappen

Bij de ontwikkeling van die gebiedsvisie en -aanpak geldt dat een overdaad aan provinciale regels en richtlijnen schaadt.

Onze [Brief](#) over de provinciale richtpunten ruimtelijke kwaliteit bevatte daarom de aanbeveling om te werken met een beperkte en eenduidige gebiedsspecifieke en in praktijk bruikbare set van principes om gebiedsgericht de ruimtelijke kwaliteit te behouden en vooral te ontwikkelen. Eenzelfde pleidooi geldt voor de gebiedsprofielen ruimtelijke kwaliteit, zie ons advies '[Stolp of stuwende kracht?](#)'.

Deze adviezen sluiten aan bij het [Pleidooi](#) van voormalig Amsterdams wethouder Duco Stadig om gebiedsontwikkeling bij voorkeur klein, snel en eenvoudig te houden (volgens het KISS-principe: Keep It Short and Simple).

Ook [Friso de Zeeuw](#) pleit bij stedelijke gebiedsontwikkeling voor het mijden van onnodige complexiteit en daarnaast voor het bundelen van krachten.

Deze pleidooien sluiten op dit punt aan bij onze eerdere ruimtelijke adviezen in het kader van de Visie Ruimte en Mobiliteit, waarin wij de provincie oproepen om actiever met partners samen te werken aan gebiedsontwikkeling. Dit vraagt om een cultuuromslag waarin de provincie meer naar buiten treedt en maatschappelijk gewenste gebiedsontwikkeling mogelijk maakt en ondersteunt.

Bron: [IABR Planet Texel](#)

Kies voor wendbaarheid en kwaliteit...

Gebiedsontwikkeling is niet gebaat bij generieke en gedetailleerde regels: deze vertragen vooral de gebiedsontwikkeling en gaan daarmee doorgaans ook ten koste van de wendbaarheid en slagvaardigheid van onze samenleving en economie, waar de WRR juist voor pleit in haar rapport [Naar een lerende economie](#).

Willen wij met ons mondiaal gezien relatief hoge kosten- en welvaartsniveau wereldwijd kunnen concurreren dan zullen wij dit vooral moeten doen op kwaliteit en niet op prijs (denk daarbij o.a. aan de kosten voor grond en arbeid).

Bron: [Zuid-Hollands Landschap](#)

Kies bij de invulling van een gebiedsvisie daarom bij voorkeur voor kleine, snelle en simpele stappen ter wille van de wendbaarheid en kwaliteit van het provinciaal beleid, ter versnelling van de gebiedsontwikkeling en ter vergroting van de lokale en regionale inzet en steun hiervoor van gebiedspartijen.

...met meer ruimte voor de energieke samenleving

Om te voorkomen dat de provincie gebiedsplannen ontwikkelt waarvoor bij gebiedspartijen beperkt draagvlak is, zoals wij constateerden in ons [Advies](#) en [Verslag](#) naar aanleiding van ons werkbezoek aan het Buitenland van Rhoon, adviseren wij de provincie waar mogelijk bij gebiedsontwikkeling ruimte te bieden aan [De energieke samenleving](#). Daarbij worden de initiatieven, energie, kennis en inzet van gebiedspartijen actiever betrokken en benut. Het gaat daarbij zowel om marktpartijen, maatschappelijke organisaties als medeoverheden. Omdat vrijwel niemand het meer alleen kan vraagt dit doorgaans om een nauwere samenwerking tussen deze partijen. Dit vraagt om een omslag van grootschalig en top-down naar meer kleinschalig en bottom-up denken en werken.

Bron: [Zuid-Holland](#)